

Р е ц е н з и я

на доц. д.н. Юра Константинова

за научната продукция на д-р Фотини Янис Христакуди-Константиниду

във връзка с участието ѝ в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“

В бр. 21 на „Държавен вестник“ от 13 март 2020 г. е обявен конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.1. Филология (Литература на народите от Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия – Новогръцка литература) за нуждите на Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Единствен кандидат в конкурса е д-р Фотини Янис Христакуди-Константиниду, която участва в него с две монографии и четиринадесет статии.

Монографията „Символизъмът и новогръцката поезия от края на XIX и началото на XX в.“ е преработен вариант на докторската дисертация на кандидатката на тема „Модерните литературни движения и гръцката поезия (първите десетилетия на XX век)“. Тъй като този труд в същността си е защитен пред компетентно научно жури, няма да го разглеждам в настоящата рецензия. В нея ще се спра на втората монография на Фотини Христакуди, „Проблеми на гръцкия литературен развой 1880-1930 (етюди върху новогръцката поезия)“, която представлява задълбочено и интересно изследване на гръцката действителност в близо половинвековен период с акцент върху гръцкия литературен модернизъм. Цел на авторката е да покаже не само развитието на гръцката поезия в периода 1880-1930, но и да анализира връзката ѝ с гръцката идентичност.

За д-р Христакуди литературата е отражение на процесите, протичащи в обществото и поради това дебатът за модерния човек се оформя като един от центровете на изследването ѝ. Забележително дискретно и все пак уверено авторката се включва със свои разсъждения в него и ни представя виждането си за дилемите пред съвременния човек, който трябва да познае себе си и да намери устоите си в миналото, за да продължи напред и да има бъдеще. Книгата ѝ разглежда терзанията на гръцкия, а като цяло и на балканския творец, който е принуден да съвместява националното, родното, традиционното с европейското, чуждестранното, модерното. Интересни са разсъжденията, че не само европейските литературни процеси повлияват творците на Балканите, но и те самите са повлияни от балканските творци. Това дава основание на

авторката да говори за взаимопроникване и активен диалог в областта на европейските култури и литератури. Тя защитава виждането, че периферните области на Европа остават част от цялото, макар да се отличават от него, а общото между тях е много повече от различното. (с. 243)

По отношение на дебата „родно-чуждо“ отлично впечатление оставят направените от Фотини Христакуди паралели между литературните дирения на творци от Гърция и от България. Всъщност именно поставянето на модерната гръцка поезия едновременно в контекста на обществено-политическите процеси и дебати в Гърция и на интелектуалните, литературни и художествени търсения на Балканите и в Европа е едно от най-забележителните постижения на монографията. В този смисъл Ф. Христакуди успешно изпълнява целта си и прави съпоставително проучване на многостранната проблематика, предопределена от диалога на гръцката литература с европейското изкуство като откроява както трансформацията на националните модели, така и духовния континуитет, филтриращ външните литературни въздействия. Напълно логично звучи заключението ѝ, че „гръцката литература не е „самодостатъчна“, а целенасочено търси контакт с „чуждото“, но неговото възприемане не протича безкритично и „се сблъсква със способността на балканските култури творчески да се приспособяват към новото, без да губят своята идентичност“. (с. 46)

Структурата на представяната монография не следва хронологично развитието на модернизма в гръцката поезия и не се стреми задължително да разгледа поотделно всеки от изследваните поети. Авторката е уточнила в подзаглавие, че всъщност представя етюди върху новогръцката поезия, които конструира в изложение от шест глави, обединени структурно от встъпление и послепис. Въпреки това налице е един цялостен труд, защото главите разглеждат различни аспекти и представят все нови и нови гледни точки към поставения общ проблем. В тях освен сведения за гръцките поети модернисти читателят открива данни за гръцки политици, за военни и социални катаклизми, за модернизацията на менталитета и т.н. Макар избраната структура да предполага наличието на повторения, в крайна сметка изложението успява да създаде не само знание, но и разбиране за гръцкия поетичен модернизъм, а бих казала и за гръцката, и дори за балканската менталност. Сред направените констатации ми се струва важно да открия тезата, че гръцкият модернизъм не фаворитизира индивидуалистичната философия и съответно не разрушава съществуващите връзки

между модерния човек и неговото обкръжение. Именно поради това, според авторката, той остава „дълбоко балкански“, винаги търсещ и свързан с родното. (с. 107-108)

Разбира се, в монографията не липсват биографични справки за гръцките поети модернисти, литературен анализ на творчеството им, преводи на техни стихове, с които Христакуди аргументира възгледите си. Особено полезен е този подход по отношение на по-малко познатите на читателя „космополитни поети“, които идват веднага след края на „чистия символизъм“, постепенно угасващ в периода 1915-1925 г. Едновременно с това на места изложението е структурирано като своеобразен диалог между автор и читател, в който под формата на въпроси са поставени основните проблеми на изследването. Умението да се поставят точните въпроси, да се формулират значимите проблеми, да се открие важното от маловажното е от ключово значение за изследователя, който търси и се опитва да открие отговори. За да се намерят верните отговори обаче е нужно и задълбочено познаване на изследваната материя. Ф. Христакуди не само е отлично осведомена за творби и биографиите на поетите модернисти, но и ги е осмислила всестранно, което е видно и от авторските ѝ преводи на част от представените в монографията стихове. Задълбоченото вникване в изследваната проблематика позволява на д-р Христакуди не просто да привлече мнения на авторитетни познавачи на гръцката литература, но и на моменти аргументирано да оспорва техните тези.

Специално искам да подчертая направените разграничения между различните поколения гръцки символисти и неосимволисти. Фотини Христакуди уверено и с вглждане в детайла превежда читателя през характерните за ранния гръцки символизъм белези (потаяне във вътрешния свят на индивида, разкриване на психологически състояния чрез символи, музикалност, сугестивност и т.н), за да му разкрие спецификите на символизма на гръцките поети от поколението на 20-те години на XX в. (обръщане към Аз-а и миналото, романтични нагласи, отчаяние, меланхолия, космополитизъм, отсъствие на идеали и т.н.) и да го доведе до зрелите творби на К. Кавафис и Г. Сеферис. Въпреки направените разграничения авторката напълно основателно прави извода, че едната епоха (90-те години на XIX в.) „огледално се е отразила по спиралата на времето“ в другата (20-те години на XX в.), „предизвиквайки сходни поетически рефлексии“, тъй като събитията довели до появата на символизма в Гърция се оказват повторени тридесетина години по-късно. (с. 178)

Проблемът за тази криза на идентичността на модерния човек е централен не само за гръцките поети модернисти, но и за човечеството като цяло, поради което логично фокусира вниманието на авторката. Ф. Христакуди разглежда гръцката поезия, създадена на прелома и в първите десетилетия на XX в., като носител на историческата памет и като координатна система за определяне на идентичността. Тя стига до извода, че изкуството е призвано да замени „мъртвите богове“, да бъде морална алтернатива в „края на цивилизацията“ и да запълни етичния вакуум на съвременността. (с. 241) Д-р Христакуди завършва монографията си с оптимистичната „светла“ страна на живота, макар творчеството на поетите символисти чрез тъмната дълбочина на символите да отразява дълбоко смутния им вътрешен живот. Гръцките поети обаче придават на символистичната естетика багрите на целия светлинен спектър, характерен за ширините на топлия Юг. (с. 244)

Монографията „Проблеми на гръцкия литературен развой 1880-1930 (етюди върху новогръцката поезия)“ е едно естетически издържано, интелектуално наситено и много приятно четиво, в което прозира любовта на авторката към поезията, която според нея прави света по-добър, по-красив и по-възвишен. Едновременно с това Етюдите на Фотини Христакуди са в същността си задълбочено научно изследване, в което налице са многобройни литературни паралели, привлечени са интересни мнения и са направени оригинални авторски коментари. Безспорно отличната филологическа подготовка, разнообразната професионална дейност и задълбочените научните търсения на авторката са предпоставка за тези ѝ постижения.

Фотини Христакуди завършва специалности „балканистика“ и „английска филология“, както и двугодишен курс по „международни отношения“ в Софийски университет „Св. Климент Охридски“. След това успешно защитава докторска дисертация по литературознание в Института по балканистика при БАН, специализира в много европейски университети и понастоящем е преподавател по новогръцки език и литература в Софийски университет. Освен посочените две монографии тя е автор на редица изследвания в областта на сравнителното литературознание, рецепцията на символизма в новогръцката поезия и т.н. Фотини Христакуди не се страхува да се ангажира и с художествени преводи от и на гръцки език, а това е творческа дейност, изискваща много повече от отлично познаване на езиците, между които се превежда.

Сред публикации, с които д-р Христакуди се явява на конкурса логично преобладават статиите ѝ свързани с гръцкия символизъм. В тази група са текстовете ѝ „Някои основни белези на гръцкия символизъм“ в сборника „Балканите: многоликите измерения на европейската култура“; „За спецификата на гръцкия символизъм“ в сборника „Гърция, България, Европа. Културно-исторически връзки в Ново време“; „Formalistic Markers of the ‘Modern’ in Greek Poetry: a Retrospective from the Point of View of Literary History“ в *Colloquia Comparativa Litterarum*. Отново свързани с голямата тема за модернизма в гръцката поезия са анализите ѝ, посветени на някои от най-известните (нобеловия лауреат Одисеас Елитис) и по-малко известните (Никос Кавадиас – поетът на морето) гръцки поети на XX век.

Очевиден е интересът на Фотини Христакуди към различните прояви на модернизацията в Гърция. Статията ѝ „Гръцката диглосия: исторически и съвременни аспекти“ се вписва в голямата тема за развитието на гръцкия език, неговото историческо значение, политическите му употреби и модернизационно значение. Бих определила като смел опита на кандидатката да потърси в много по-широк план различни измерения на модерността в Гърция в статията си „За някои урбанистични акценти в гръцкия културен модел от края на XIX и началото на XX век“, публикувана в сборника „Югоизточноевропейският град и съвременността на миналото“. В нея д-р Христакуди се спира не само на промените в градския пейзаж на гръцката столица, но и на влиянието на модернизма в скулптурата, в изобразителните и изящни изкуства, откроява борбата за държавна подкрепа в областта на културата и анализира навлизането на националната идеология в полето на изкуството.

Иска ми се да обърна внимание и на друга категория публикации на д-р Христакуди – тези, свързани с популяризацията на българската поезия в Гърция. Към тази група се отнасят статиите ѝ за Никола Вапцаров, Валери Петров и за съвременната рецепция на българската поезия в Гърция. Тези текстове запознават професионалната гръцка общност с творчеството на български поети и допринасят не само за направата на литературни паралели, но и за по-доброто разбирането на българската менталност в южната ни съседка. Струва ми се, че това е една от най-значимите заслуги на трудовете на Фотини Христакуди – фактът, че създават мостове между хората и народи. Благодарение на изследванията ѝ българският и гръцкият читател научават много за културата, историята и живота на своите съседи, виждат общото и си обясняват различното. А това е изключително важно за два съседни народа, които столетия са

разделяни от политиката, а са обречени да живеят заедно и трябва да научат повече един за друг. Интересен акцент в работата на Фотини Христакуди е мостът, който тя успява да прокара не само между българи и гърци, а и между Балканския и Скандинавския полуостров. Статията ѝ, сравняваща поезията на Еста Цингану (Гърция) и Тумас Транстрьомер (Швеция), повдига въпроса за това има ли „големи“ и „малки“ литератури и могат ли да бъдат „големи“ малките литератури. В този си текст Фотини Христакуди успява да открие повече близост, отколкото различие между Севера и Юга.

Направеният преглед на научните постижения на д-р Ф. Христакуди не изчерпва нейните интереси и приноси, а само откроява основни акценти от трудовете ѝ. Справката от системата „Авторите“, която е приложена към документите ѝ за участие в конкурса, показва, че публикациите (32 броя) ѝ далеч надхвърлят минималните изисквания на закона за заемане на академичната длъжност „доцент“. За постигнатото от д-р Ф. Христакуди в научната сфера говори фактът, че публикациите ѝ са цитирани от български колеги и от автори в чужбина. В същата посока свидетелстват участията ѝ в проекти, както и множеството изнесени от нея доклади на международни конференции и конгреси. Към научните постижения на д-р Христакуди трябва да се прибави нейната сериозна заетост като преподавател по новогръцки език и литература в СУ „Св. Климент Охридски“, съвместната ѝ работа със студенти, дипломанти и докторанти по научноизследователски и художественотворчески проекти, подготовката им за участие в конференции и конкурси за превод.

В заключение, документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Фотини Христакуди-Константиниду отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагането на ЗРАСРБ. Кандидатката в конкурса е представила достатъчен брой научни трудове, различни от материалите, използвани в предишни конкурси и защиты. Авторската справка за научните приноси и цитирания е коректна. Поради изложеното дотук, убедено давам своята положителна оценка и подкрепям избора на д-р Фотини Христакуди-Константиниду на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.1. Филология (Литература на народите от Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия – Новогръцка литература).

София, 10.08.2020 г.

доц. д.н. Юра Константинова